

عدد : ۱

﴿ صراط مستقیم کتبخانه سی ﴾

اصول و فروع اسلامی

مرحوم سید عبد افندی

سلاطین مکتب حقوق معلمین

ماہی عادل

صراط مستقیم ک علاوہ صورتیہ تفرقی

صراط مستقیم کتب خانہ سی

مؤء۔ ساری

ابوالعلازین المابدين - ح . اشرف اديب

مقدمه

اصول فقه که - خلاصهٔ حکمت حقوق اسلامی - صورتی ده، موافق در - او قدر درین تبعاتی ایجاب آید برر ، تعمیق ایدلجکه قلبی تسخیر ابتدیی قدر مفکره بی حیرتده برافیر ، او یله بر علم جلیل آتاردرکه رنمت قدرینی تبیین ایچون موضوعنک ادله - یفی کتاب الله ، سنت رسول الله ، اجاع امت ، قیاس فقها - اولدیغنی ، غایتنکده احکام الهی بی معرفتله هرکس ایچون دارینده نیلوت سعادت بولندیغنی سونلک بوعلم جلیلاک علومنرتنی افهام واحساسه کافی اولور ظان ایدرم . فقط بنم شوسطرلری یازمقدن مقصدم بوعلم عالینک کانی اظهار ایدرک بوسایهده استخراج وتدوین اولان قوانین مؤیده شرعیه نک کافه ناس حقنده مابه التطبيق اولمق مرتبتی حاز بولندیغنی سونلک دکل در . بوعلمک شانی تجیل مقدمه سیله بروظیفه معززه ومقدسه ایفایتمک ایسترم که اوده درجه سی بوقدر متعالی اولان بر علمه وقت وجود ایدن بر نادره ذکاودهانک مطلع اوله بیلدیکم قدر حیات علیه وساعیه سی حقنده بر قاج سوز سونلک در .

واقعا آرزو چوق علم ایله ، عرفان ایله مناسبی اولانلر ایچنده بیوک حیدر افندی بی طائیمان بوق دره . لکن بو حیات معنویه نک بتون فضیلتلرینی تقدیر ایده بیلنلر ، رحله تعلیمی اوکننده بولنانلرله کندیسنی صورت خصوصیهده ، طایبق مباهاتی احراز ایدنلردرکه بوکون آنلره ترتب ایدن وظیفه دور استبدادک اک منفور تظاهرانه کوکس کره رک ناموس علمسنی محافظه ایدن بو بیوک ذاتی ، مبارک طوبراغزک بوبیوک اولادینی ، ممکن اولدیغنی قدر معزز وطنداش لرینه طایبتمق ، پراوستنه دوشسه بیله هیچ بروقت پایمال اولیان بوجود محترمک روح مصفاستی تنزیه واسطه اولمقدر . بکا کلجه : بیوک حیدر افندی استادمدر ، اونی ابتدا کرسی تدریسی قارشوسنده طانیدم . تأسف ایدرم که معارفهم ، مکتب حقوق معلمکنه رونق ویرن بوداهی نزیه الفطره نک صوک زمانلرینه مقصور قالدی . بونک ایچون حیات رسمیه وخصوصیه سی حقنده آرزوچ بیلدیکم شیلری انجق استطراداً بحثه قاریشدره رق بونک مکملاً تصویر وتدوینی ارکان محترمهٔ عالمه سندن بکلیه حکم بوراده معلم مکرمک صوک ادوار حیات علمیه سیله تماسده بولنان بر قاج سنه لک تحسسات تلذذانه نک ترجانی اوله جنم .

..

بیوک حیدر افندی مکتب حقوق اصول فقه معلمکنه تبیین اولندیغنی وقت بوعلم جلیله ذاتاً

تبحر ایتمش و فروع فقهیه بی قواعد مخصوصه سیله اصولدن استخراج ملکه سی بتون ذوقیله احراز ایلمش دایرلر دن ایدی . یکریمی بش یا شلرلر نده ایکن شهزاده جامع شریفنده اصول فقه تدریسنه باشلامسی بومدعایک دلیل باهریدر .

بوفن جلیک مکتب حقوقده تدریسنه سبب اکر فروعک اصولدن نه بولده استخراج ایلدیکنی ارايه ایله برابر ادله شرعیه نك قوت و عظمتی حقننده هر عنصره مختلطاً کشاده بولنان بومکتبده طلبیه بر فکر مخصوص و سالم و یرمک و آنلری تقلید درجه سندن متعالی بر اتقان ایله احاطه مسائله فیضیاب کالات ایله نك و حقوق طبییه دن مستخرج اولان قوانین مدنیه نك مفردات مسائلی اصلیه تطبیق و توفیق ایلك ملکه سی احراز موفقیتی تأمین ایتمک ایسه بو امینه عظیمه نك بحق تحصیلنه آلت اوله بحق ذات ده بتون معنایله « اقتدار » لازم ایدی . اوت ، بوکار ایچون جزالت مقال فصاحت بیان ، انسجام کلام ، قریحه ده وسعت ، ذکا ده شدت ، الزام و بلاغت کبی خصائل ایله ینه بتون معنایله « سیاست » لازم ایدی .

ایشته بیوک حیدر افندی بو مزایایی وجودنده تمایله جمع ایلمش دهات دزددر . همان هج بر مسئله فریحه یوقدر که حیدر افندی اون بر اصله ارجاع ایده مسون . حتی بر قاچ کچه اویقه وسنی قاچیره رق یتاق او طه سنده دولاشدینی ، نك بیر ایکن دوشوندیکی وقت تطبیقات اصولیه ایله اوغراشدینی صورق لزومسز ایدی . افسوس که دور مظلم استبدادک آهنین الاری بوفعال دماغک ، بو بیوک قلبک وسائط اجراییه سی قیرمش ، بوکش ، نه حیات تعلیمه سنده ، نده معارف وطن ایچون انوار فیوضاتک نشرینه واسطه اولتی لازم کلن مأموریت رسمیه سنده بر رونق کوستره مامش بو بیوک استادک بتون بیوک کلاری ، کالات و فضائل کندی محیط شخصیتی ایچنده صیقلش قالمش ایدی . اوت ، او آهنین لیرک ، او بو کسکدن کلن بیلدیمرلرک قورقوسیدر که بیوک حیدر افندی بیلدیمری بیلدیکی قدر سویله مامش ، یازمه مامش ، او قوده مامش ، کندیسی عصر لرده بر وجوده کلن فقهی ای امتز دن ایکن ، کویا معارفک بر مجلس کیرنده رئیس ایکن معرفت نانه ملت عثمانیه نك محتاج اولدینی اجرا آندن هج برینه واسطه اوله مامش خلاصه بونور ذکا یالکز کندی محیطنده شعله ریز اولوب نهایت ینه کندی محیطنده مههور و منطقی اولفه محکوم ایلدی .

بیوک حیدر افندی بی یقیندن طانیانلر ترجمه حالنک بو آجیلقلرینی قیلر نده حس ایدرلر . قدر آچی تجلی درکه فطرتی بوقدر کالات ایله پراسته اولان بو ذات فضائله مات هج برشی یاپه مامق شرطیه معارف عمومیه نانه بر سلاح مدافعه ایدی ! بیوک حیدر افندی نك مأموریتی معارفک ترقیسی مطالب و ملتزم اولدینه بر دلیل کوستریلیر ، تضییقاته تحمل ایده میهرک دهنگشای استعفا اولدیجه ده حیثنه العجا اولنور ، خدمتندن استفاده لر بکله بیلدیکی حالده اعتداری موافق اوله میه جنی در میان ایلدیلیر ایدی ، حتی فطره تشنه اولدینی حیات احرارانه بی تأمین و حائز اولدینی کالاتی اظهار ایله عالم اسلامیه خدمت ایچون طالب اولدینی مصر قاضیلکننده بو استزاملرله کوندرلماش ایدی ا

بن هج شبه ایتم که حیدر افندی حیاتده اک بیوک تسلیتی مملکده بولمشر .
 هیات که بوده کندیسنه چوق کوزولدی . بوشله ذکاک کلاً اطفاسنه بیلم نه سبيله حاجت
 مس ایتمی که معارف عمومی ملتک مدعی عومیره تسلیم اولندی ، یا کز ذی حیات اولانلرک
 دکل مزایده بولسانلرک مسئول ایلدی ، بیکلرجه کتابلرک کلخانلرده یاقیلدی . هنکا دهه بیوک
 حیدر افندی دهه آثار مضره ناسراکی اسناد اولندی ، حریم فنیساتده اجرا ایتمیر بلان تجریات
 ملعوثانه منناً قوی اولدی قی قدر ماده نحیف اولان بوجودی تاندن صارصدی وقيله پرورده
 نعمت واحسانی اولانلرک بولچله معامله سنه تاب آور اوله میان اوفضیلتی دماغ ابتدا موازنه سی
 غائب ایتمی ، برقاچ آباتی آه واین ایله سوروکلن بوجیم نازنین نهایت قره طوبراقره دوشدی .

مرحومک اصول فقه درسی تقریر صورتیله جریان ایلمدی . درسه مرقات ایله صراحتی
 اساس اتخاذا اتمشیدی . طرز تدریس شوابدی که غایت وجیز برافاده ایله برجله اصولیه یازدیبر
 بلکه برایکی درس بوجله بی تقریر وتوضیح وافهام ایله اوغراشیر ایلمی .
 تقریری فصاحت وبلاغنده نمونه اتخاذا اولنه بیله جک برسلستی حاز اولمقله برابر موضوعک
 چیلکی قدرت علیه ووسعت قریحه سنه نسبتله مخالطی اولان طلبه نك سوبه سی ، نهایت درس
 ساعتلرک آزلتی بومهم تقریرلرده ظهیری بعضی انتظامسزلقلر کورلمسنه سبب اولوردی . بونکچوندرکه
 مرحومک درسندن فیض آلی احتیئلر پک قلی داوراغنده سلسله کلامی ، آهنگ معنایی بوزمانه
 مجبور ایلمی .

مرحوم سنین تحصیلیه نك مساعدسی نسبتنده راصول فقه کتابی تدوینی دوشومش ، برقاچ
 فوریه سی طبع دخی ایتمیر مش ایلمی . لکن برسه استبداد ایله اتخاذه موفق اوله مامشیدی . حق
 برکون بزه یازدیبر دقلری چله اصولیه نك اولسون طبعی استرحام ایتمیکمز وقت کوکس کچیرمش
 (بلوط) کله سندن پک دورلو معانی استخراج ایلمی آره سنده بویه بر تشبیک مفر اوله میه جغفی
 شخصنه خاص برظرافتله سولمشدی .

آه نه اولوردی بوجهادتلی کونلری بز اورحله اوکنده بولند بغمز صیره لرده ادراک ایتمه ایلمک
 دورک برچوق تقییدات حریتلرک کتانه سنه برنزم متین ایله کوکس کره نك تعلیم وافاضنده ثبات
 کوستون حیدر افندی دن ده نذر اوکره نك ، نذر ایشیده جک ایلمک .
 اوت اوبزه کیم بیلر نصل براکلادیشه مشورتی ، عدلی ، امر بالمعروف ، نهی عن المنکر ،
 مساواتی ، حاصلی بتون حقوقی ایضاح ایله جکسی . او بونلری نصل اکلاتق لازم کله جکفی
 بیلور ، قلمی جوشیور ، لکن سوبیله بیوردی . چونکه بازوی قهار استبداد اوروحنواز ناطقه یه
 دمیردن کلیدلر اورمشدی . سبحان من تحیر فی صنمه المقول

فضا: دن عرفان: دن بحق آثار مخلوده بکله نیان بوجود بر قاج سنه ایچنده کندینی بیلنلرک خاطره سی ایله برابر ابدیاً و نوب کیمکه محکوم ابدی که کوکلم بو کابر دور لور اخی اوله میوردی. جناب فیاض مطلقه جدو شمارا و سونکه بن مرحومک تقریر لرینی ال ای ضبط و تخریره موفق اولمشدم. حتی بو موفقیتیم ایلك سنه مرحومک ده نظر دقتنی جلب ایتمش، تقدیر اولمشدی. برسناک تقریر لرینی احتوا ایدن دفتر لره زیارت لرینه کیتدیکم وقت کوردیکم شانلی منظریه استادانه توجهه حیاتک پک چوق سعادتلرینی دیکشیم. اعتراف ایذمکه بن بوتقریر لری بیوک مشکلات ایله ضبط ایده بیلدم. چونکه مرحوم تقریرینی مخاطبه سؤزلار صورارق پارچه لار و مخاطبلرک کندینه باقریرینی ده ایسترایدی. بن هم سوبلدکلرینی یازار، همد، جوابه حاضر لئق مجبوریتیه عقیلیرایدیم. سلسله تقریری قاجیریه برق عیناً ضبط ایتمک دخی ال مقدس اهل ایدی. نهایت درس کیمده سی اوصاری صحیفه لره بر انجمام ویرمکه وزمانک مساعده سزایکنه مبنی ایما ایله کجیشدیریلان لزوملی جمله لری اصل لریندن استخراج ایتمک چالیشیرایدیم. حضرت استارک بزدن اولانکی صنف لره اوقوتدینی درس لره عائد دفتر لری ده الهه ایتمشدم بو صورتله ایرانی کونی بتون صنف ایچون تبیض اولنش بر درس حاضر لئمش اولوردی. ایشته صراط مستقیمه تفرقه ایلمکه باشالانان [اصول فقه در سلمی] بو صورتله وجود بولدی. شورانی روحک بتون صمیمیتی ایله بیان ایذمکه بو اثرک نشری ایله تأمین ایتمک ایستدیکم ال بیوک مقصد استاد محترمک تأیید نامی دره. بو اثرک هر زمان ایچون سرنامه ایتهاجی [بیوک ممبر اندری] اوله چقه دره. اگر بو اثر مقصدی تحصیل و مرحومک نامنی تأییده سبب اولور ایسه بنم ایچون نه بیوک شرف!..

سلانیک : ۲۷ اغستوس ۱۳۲۴ هجری عارل

بسم الله الرحمن الرحيم

علم اصول فقهدن بتوفيقه تعالی تحریر آنتفیح وشفاهاً توضیح اوانه جق اشبومتن
وجپز بر مقدمه ، ایکی مقصد و بر خاتمه به ربط اوانه جقدر .

مقدمه

علم اصراک نمریف رموضوع وغانی یاننده در
علم اصول فقه . - احکام شرعیہ بی ادله تفصیلیہ سنندن اسعابطہ کندولریله توصل
اولنان قاعده لری تعریفه متکفل علمدر .

موضوعی : اثبات احکام حیثیتندن ادله در .

غایتی دخی : احکامی معرفت وه وجپنجه عمل اوزرینه احراز سعادتدر .

بز بر قاج سنه در اصول فقه مذاکره ای دیوروز . هر سنه کی تقریر لریمز بر بردن فرقی در .
فقط ه پیسینه بر آرایه واریور ، تقریر لریمزک بر ازی ده مطبوعدر . یازدیره جقم متلری عیناً ضبط
ایدر سکز . تقریر لریمی ده ایسترحافظه کزده نقش ایدر سکز ، ایسترسه کز کاغذ لریکزه یازار سکز .
بز درسی ممکن اولدینی قدر تنقیح ایده جکز . چونکه زمان مذاکره پک محدود اولدینندن
اساساً پک مهم اولان درسمنک مسائل و مباحث معروفه سنی بیله وقت بولوبده پتیره مورم .
چکن سنه بتوفیقہ تعالی مانعده اولدینی ایچون همان بتون مباحثی تقریره موفق اولشدم . کرچه
اصول فقه ، ادله و احکام شرعیہ نک احوالندن بحث ایدر بر علمدر . فقط بر کره ادله نه در ؟
احکام نه در ؟ بونلرک احوالی نه در ؟ بونلره متعلق بر چوق مباحث وار . صوکر او اجکامه
ذیل اوله رق برده اجتهاد بحثی وار ، که ذاتاً بو علم ، مجتهد علمی در . ایسته چکن سنه کی تقریر ،
مفصلاتی جامع اولسه بیله ، بومباحث اکثریسی شاملدر . انشاءالله بوسننده ممکن مرتبه تنقیح
ایدرک بونلری کوروروز .

•••

« اصول فقه ، حکمت حقوق اسلامیہ دیکدر ؛ احکام شرعیہ نک ادله واسبابی کوسترر .
مقدمه : بر مقصد شروع اولنمزدن اول او مقصدک توقف ایندیکی شینه « مقدمه » دبر لر .

یعنی مقدمہ مقصدہ وصول ایچون ابتدا ذکرى لازم کلان معلومات ابتدايشه در . نحو حاله علم اصولک تعريفى بر علمک مقاصدندن اولیوب مباديسندندر . یعنی مقدمه بوعلمک حقیقتندن خارجدر . فقط بر علمک حقیقتنه لایقیله وصول ایچون بر طاقم شیلره احتیاجز واردرکه اولنده بر علمک تعريفى ، موضوعى ، غایتى کبی مقدمه لردر .

هر بر علم مسائل کثیره یی ، طابعینق بر جوق مباحثی شاملدر . بناء علیه بر علمک مسائل ومباحثی بر جهت وحدتله مربوط اوللی ، اوعلمک طالبی اولان آدم بردن بره قراکلی بربره کیرمامک ایچون اول امرده او علم حقیقتنه بر فکر اجالی حاصل ایملیدر . بوده اوعلمک تعريفى ، موضوعى ، غایتى بیلکله حاصل اولور . آنک ایچون هر علمده بر مقدمه بولمیلیدر .

مقدمه سوزى ، عربلرک [مقدمه الجیش] تمبرندن آلمشدر . - شمى بومقدمه « آوجی بلوکى ، طلیسه » استعمال اولنیور . مقدمه الجیش ابتدا دشمنک خطوط مدافسه سنى کور بره ، قوتى استکشاف ایدر ، آلات وادواتى تفتیش ایلر . دشمنک قوتى طارتمه دن ، حالتى آکلامه دن علی العمیا بر تهلکیه کیرمک فن حربیه مفاردر . بولری آکلامق ایسه اسباب مظفریتندن در . ایسته کتب علمیه کی مقدمه لر دخی بویله در . یعنی بر جهاد معنویک طلیسه سى در . بیلغدک ، مستحضر اولدق رشینه اتمام اولنه جق ، بر بجز بی کران اولان علمه کیریله جک ، بر مجاهده معنویه باشلايه جق . بونک ایچون ابتدا کیریله جک بر لری آکلامیلدر . دیکک که مقدمه مسائل علوم اوزرینه هجوم ایدیله جک بر اردو منزله منده در . اورایه سوق اولنه جق قوت ایسه اذهان طلبه دره . بناء علیه اذهان طلبه اولا اورایه بر مفرزه ، بر مقدمه کوندر میلیدر .

بر آدم بر مملکتیه کیده جک . بر علی العمیا کیتک وار ، برده او کر نه رک کیتک وار . مثلا حلبه کیتک ایستیان بر آدم نه طریق ایله کیدیله جکنی ، هانکی اسکله یه چیقيله جفنی بیلز و اولصورتله بوله چقارسه حلبه کیده جک یرده طونارده طربزون واپورینه بیلز . فقط حلبه نصل ونه طریقله کیدیله جکنی ابتدا اجمالاً بیلورسه مقصدینه طوغربدن طوغری به واصل اولمش اولور .

بر علمک مقاصد ومسائل مجهول مطلقدر . اولنری بیلک ایچون ابتدا تحصیلنه اقدام ایدیلان علمک نصل شی . اولدینی بیلغیلدرکه طالبک توغلی مقصدی اولان علمه می در ، دکلی دره ، آکلاشلسون . بناء علیه تعريف سله منده بر علمک نه دن عبارت اولدینی بیلنیر و مرجع اباحت - یعنی موضوعى - وفائده - یعنی غایتى - اکلاشلقدن صکره مقصده شروع اولنورسه بوبانده صرف اولنه جق مساعی البته متمر ، منتج اولور .

* *

بزم او قویه جعفر علمک آدی « اصول فقه » در [اصول فقه] بوعلمک علمیلدر . اصول فقه بر لفظدر ، لفظلر ایسه یاغرد باخود مرکب اولور . اگر بولفظ بوراده مذاکره ایده جکمز علمک آدی اولسه ایدی : - « اصول فقه » مرکب در ، « اصول » ایله « فقه » لفظلرندن

هر شیک حکمی تصدیق واذعان ایتمنه « فقه » دیرلر . و بو صورتله بیلن و آکلایان آدمده « فقیه » دینلور .

قسط عندالشافیه فقه : احکام شرعیہی ادله تفضیلیه سندن بیلک در . بونلرک هر ایکسی نتیجه اعتباریله بردر . اونلر اویله تعریف ایتملر .

نفس انسانیک لهنده وعلینده اولان شیلردن مقصد ، حکمدر . و بوراده کی بیلک دخی عامیانه بر بیلک دکدر . ملکه حاصل ایدرک بیلک در . تعریف دیگرله بوراده کی معرفتدن مقصد ، جزئیاتی دلیلندن ادراک ایتمک در . یعنی تنبع قواعد نتیجه سی اوله رق ملکه حاصل اولقدر . شو حالده فقه دیه : نفس انسانیک لهنده وعلینده اولان شیلر حقنده ملکه اکتساب ایتمنه دینور . واقعا بر کیسه لهنده وعلینده اولان احکامک کافه حنی بیه من ، بو عادتا تمتع در . فقط بو امتناع ، جزئیاتی دلیلندن ادراک ایتمک ، بو یوله کی قوه استنباطه مانع دکل در . بو صورتله مقلد اولان یعنی ادله دن استنباط احکام ملکه حنی حائر اولیان کیسه لره فقیه دینه من . زیرا فقیه قواعدی صرة بعد اخری تطبیق و تعقیب ایدرک ملکه کسب ایدن کیسه در . مقلدینک دلیلی ایسه قول مجتهدین در .

برده « بیلک » مرادفی اولان معرفتدن مقصد ملکه ، بالاجاع فقیه اولان بر ذاتک بعض احکامی بیلامسنه منافی دکدر . امام مالک رحه اه تعالی دن قرق مسئله سؤال ایدلشده اوتوز الیسنده [لادری] جوانی ویرمش .

فقهک تعریفنده برده (نفس انسانیک) دینلیور . بو تعریف ایله علم الهی و معرفت جبریل معرفتدن خارج قالور . زیرا پیغمبر من افندمن حضرتلرینک بیلسی قواعدی صرة بعد اخری تطبیق ایدرک ملکه کسب ایتمکله دکل در . بلکه الهام صورتیله بو علمی قزانمشدر . کذلک ادله دن استنباط احکام ملکه حنی حائر اولیان مقلدلرک علمی ده معرفتدن خارجدر . زیرا مجتهدین عظام حضرتانک دلیلی کتاب ، سنت ، اجاع امت ، قیاس فقها دن عبارت اولدیفی حالده مقلدینک دلیلی قول مجتهدین در . واقعا زدمنزه کی علمیه ، شمیدیکی فقه ایله توغل ایدنلره « فقیه » دینلور سه ده بو اطلاق ، مجاز آدر ، بونلرک فقدا یله اشغال ایتملری حیثیتیه در . ایشته بو سببه بناء در که بر کیسه (فلان مملکتدکی فقهایه شو قدر مال وصیت ایندم) دیسه بو وصیتی نفذ اولتیور . شو حالده صورت مطلقه و عموده ده « فقها » ارباب اجتهاد ایله اصول فقهدن استنباط احکام ایده بیان علمادر . فقهک تعریفنده کی (من جهة العمل) قید یله ده علم کلام و علم اخلاق تعریفندن خارج قالور .

یوقا ریده ده سوبلشدک . بز علم اصول فقهای علیت اعتباریله تعریف ایدیوروز . یعنی اصول فقه برده لقب اوله رق ، علم اوله رق کللیور . لقب ده ذاتا علمک بر قسمیدر . یعنی مدحی و یا خود ذمی مشر اولانی اعلامک بر قسمنه لقب دینلور . (اصول فقه) لقبی ایسه مدحی مشر در . چونکه فقهک منبانی در . فقه ایسه موجب مادت دینه و دیویدر . مثلا (بوال زمنم) بر حرفضک

مرکب بر مرکب اضافی در . « اصول » مضاف ، « فقه » مضاف الیه در . دیردک .
 نته کیم اصول فقهی بو اعتبار ایلده تدقیق ایتمه لردر . حالبوکه بزجه مقصود اولان
 تعریف مرکب اولسی اعتباریله دکلدرد . علمیت اعتباریله اولان تعریفدر ، یعنی « اصول فقه »
 سوزی شو علم شریفک اسمی در ، بر علمدر . بناء علیه « اصول فقه » ، اضافت اعتباریله مرکب
 ایسه ده ، بو علمک لقبی اولمق اعتباریله مفرددر . نته کیم بوکا برده « علم » علاوه اولمق صورتیله
 علمیتنه اشارت اولمقده در .

معلوم اولسونکه علمدر ایکی درلودر : علم مرتجول ، علم منقول . فائق ، راشد ، ماجد ...
 بونلر برر شخصک آدمی در ، و علم مرتجلدر . عبدالله دخی مسمانک علمی اوله بیلور ساده بو ،
 مرکب اضافیدن منقول بر علمدر . ایشته عبدالله لغتی کبی « اصول فقه » تفسیری ده مرکب اضافیدن
 منقول بر علم ، بر لقبدر .

لقب ایسه مدح و ذمی مشعر اولان بر علمدر . اصول فقه نیل سعادت دینه و دنیویده وسیله
 اولان فقهک مناسی اولمق جهتیه بالطبع مدحی مشعردر .

اکر بر اسم اب ، ویا ابن ایله مصدر اولورسه « کینه » اولور . « ابوالفتح » کبی که سلطان
 محمد ثانی حضرت تکرینک کینه سیدر .

اصول فقه مرکب اضافی حالنده بزاقلمدیله علمیه نقل ایدلدی . زیرا مرکب اضافی حالنده
 بر اقلسایدی ، احکام و اجتهاده شامل اوله مزدی . حالبوکه بوفن عالی ده فقهک دلیل و اصلارندن
 بشقه احکامندن ده بحث اولور . و خاتم کتاب ، اجتهاده دائر بولنیور . ایشته بونکچوندرکه
 « اصول فقه » تفسیری مرکب اضافی حالندن علمیه نقلده اضطرار حاصل اولدی .

مع مافید اصول فقهی بر کره مرکب اضافی اولمق اعتباریله تعریف ، بر کرده علمیت اعتباریله
 تعریف ایتمک ، متاددر . بزم یوقاریده کی تعریفمز اصول فقهک مطامه ایده جکمز فن جلیله علم
 اولسی اعتباریله در . اصول فقه مرکب اضافی اولمق اعتباریله تعریف ایدلک ایچون اولامضافی ،
 صکره مضاف الیهی ، صکره ده اضافتی تعریف ایتمیدر . معلومدرکه « اضافت » اختصاص افاده
 ایدر . مثلاً « فلانک خانه سی » دیدیکمز وقت خانه نک اوفلانه اختصاصی اکلاشیلور ، بوخانه نک
 فلانه عاندیتی « اضافت » افهام ایدر .

•••

اصول : اصلک جمیدر . « اصول » دلیل ، راجع ، قاعده کلیه ، مستحب ، منالزینده کلور ایسه ده
 بو مقامده اصل : کندوسی ارزیند غیریسی مبتنی اولان شیدر . ابتاده کرک ابتناء حسی اولسون : بنانک
 تملی و سقق دیه ار اوزریند ابتناء کبی . و کرک ابتناء عقلی اولسون : معلولک علت ، مدلولک
 دلیله ابتناء کبی . شو حالده « فقه » اصوله ابتناء ایدنیور . یعنی « اصول فقه » مبناسند اولورور

« فقه » مبنی و مستند اولور . تمیر آخرله « فقه » دلیلره مستند بولنور . و فقهک شو و ابتناسیده بالطبع ابتناء عقیدر .

یوقاریده اشارت ایتدیگمز و جهله اصل ، برده راجح و قاعده معناسنه نقل اولمشدر . مثلاً « بونده اصل اولان ، بونده قاعده اولان بودر » دیرز . بمضاده راجح معناسنه آلهرق مثلاً : « برائت ذمت اصلدر » دیرز . عجباً بورادهده « اصل » لفظنی قاعده و یادلایل معنارینه نقل ایتمکه مجبوری یز ؟ اصلی بویله دلیل معناسنه نقله مضطر دکلز . چونکه بزابتناسایی تعمیم ایدرک حسی و عقلی اولمق اوزره قبول ایتدک . فقهکده اصله ابتناسی ابتئای عقیدر ، دینجه آرتق اصل لفظنی دلیل معناسنه نقله احتیاجمز قالماز .

ذاتاً « اصل » لفظنک معنای وضعیسی نقل اولندیفی معنایه وافی اوله مدینی ایچون بزاونی دلیل و یاراجح معنارینه نقل ایدرز . مثلاً عر بجه « صلوٰة » لفظی دعایه موضوعدر ، اصطلاح شرعده ایسه صلوٰة ارکان مخصوصه و معلومه ایله « نماز » معناسندر .

دیگک که « صلوٰة » لفظی ؛ نمازهاصل معنای وضعیسی اعتباریله دکل ، نقل طریقله کلشدره بونک کبی برائت ذمتده « اصل » ی مبنی علیه معناسنه آلسق بر معنا چیقاره میه جفزه . بناء علیه مضطر اولدیفمز ایچون بوراده « اصل » ی وضع اولندیفی معنادن چیقاره رق « راجح » معناسنه نقل ایدرز . « اصول فقه » تمیرنده کی اصل لفظنی « دلیل » معناسندر ، مقصدیمزده اودر ، فقط بز « اصل » دلیل معناسنه نقل ایدرک بوندن دلیل معناسنی اکلا قعده مضطری یز ؟ بوقسه غیرسی کندی اوزرینه مبنی اولان شی معناسنی ایقا ایتدیگمز حالده ینه بوندن دلیل معناسنی چیقاره بیلوری یز ؟ چیقاریرز ، چونکه بزابتناسایی تعمیم ایدیبورز . بورادهده فقهک اصوله ابتناسی ابتئای عقیدر . بناء علیه اصلی دلیل معناسنه نقله براضطرار یوق . یعنی بزابتناسایی تعمیم ایدرک اصلدن دلیل معناسنی چیقاریبورز .

ابتئای حسی و عقلی اولوردی ، معقولانک ابتناسی ایسه عقلی اولور . بناء علیه اصلک دلیل معناسنه قوللانسی بو ابتئای عقلی حیثیتله لفظی بشقه جه دلیل معناسنه نقل ایتمکدن بز ی مستغنی قیلار .

شو حالده اصول فقه دیگک : فقهک دلیلری ، فقهه مخصوص دلیلر دیگک اولور .
مضایف ایله اولان فقهک تعریفنه کلنجه : « فقه » لغتده بر شیء آ کلامنه دینور . فقط بو آ کلامق ، بیلک ، عامیانه دکل ، بلکه فطنتله بیلک و آ کلامق مقصوددر . فقهک بر بویله معنای عمومیسی وار ، برده معنای اصولی و خصوصیسی وار . بو معنای اصطلاحییه و امام اعظم حضرت نرندن بقول اولان بر تعریفه کوره :

فقه — نفس انسانی نك من جهة العمل لهنده وعلینده بولنان شیلری بیلسی در [والفقه معرفة النفس مالها وما علیها عملاً] یعنی انسانک عملی جهتله کندینک متفع و یا متضرر اولدینی

لقبی در ، و ذی مشرور . به ضاده بر اسم اب و یا بن ایله مصدر اولور که بوده (کنیه) در .
 ابن سینا، ابوالبشر، ابن الرشید کبی . . .
 اصول فقهده بو علمک لقبی در و مدحی مشرور . و مرکب اضافیدن منقول اولورق بو علم جلیله
 علم اولشدر . چونکه یالکز (فقهک دیلاری) دیمک کافی اولیور . زیرا بونده احکام و اجتهاده
 تعلق ایدن مسائلده وار . بناء علیه علمابونی مرکب اضافیدن معنای علمی به نقل ایندیله . و اصول
 فقهی بو علمک علمی ، لقبی اولق اوزره وضع ایندیله .

* *

معلومدر که مسائل فقهیه ، ادله معینه به مستنددر . یعنی بو مسائل دیلاردن استنباط اولور . بو استنباط
 تعلق ایدن علمده (فقه) تسمیه ایندیله . صکره احکام شرعییه ایله دن بو استنباط ایله بیلک ایچون
 اهل اجتهاد تأمل ایندیله و نتیجه تبه اتلری اولق اوزره بر طاق قضایا وجوده کتیردیله . بو نلره ده
 بعض متمات دخی اضافه ایندک جله سنه بردن . تعلق ایدن علمده (اصول فقه) تسمیه ایندیله .
 بونی بر آرز ده تفصیل یدلم : انسانلر باشی بوش و عیث یارادلماشلدر . اولنر حیوانات سائره
 کبی مهمل دکدرلر . بلکه انسانلرک هر فعلنه ، هر عملنه قبل شارعدن بر حکم وارد اولمشدر . فقط
 هر بر حکم ، هر بر فعله کوره ، منصوص و مصرح دکدر . چونکه بتون جزئیات احکمی احاطه ایتمک
 متذردر . آدم علیه السلامدن بری تلاحق ایدن افراد بشرک انواع انعالی حد و حصره کلز درجهده
 چوق در واقما بو عالمک بقاسی محدوددر . دنیانک فنا حیله افعال بشرده متنی اوله حق . اما دنیا
 باقی قالدنجه افعال بشرده برقرار بولنه جقدر . هر فعل بشر ایچون بشقه بشقه حکم تعیین و تصریحی
 ایسه متسر اولور . بناء علیه بعض حکملرک دیلارلریدن یعنی حکمی منصوص و مصدق اولان
 فللرک مستند اولدینی ایله دن وقت حاجته احکام چیقاروب مناسب اولانلرینی او حکمه قیاس
 ایتمک ایچون بر طاق قانونلر ، قاعدلر ، قضیلر وضع ایندیله که بو قضیلرک موضوعی افعال مکلفین
 مجولی ده احکام شرعیه در : فرض ، وجوب ، نهد ، حرمت ، کراهت کبی

مثلا : نماز افعال بشریه دن در ، نماز واجب در . حج واجب در . دیدیلر ، بویه بر طاق
 قضیلر وجوده کلدی . شیمی بو قضیلره تعلق ایدن حاصل علیه (فقه) دیدیلر . صکره بو
 ادله نک و احکامک تفصیلاتنه نظر ایندیله . بو ادله و احکام اوزرینه استدلالک کیفیتنه تأمل و بو
 باینه اعمال فکر ایده رک بو ادله و احکامک محتاج الی اولان تبعاتنه اطرا ایندیله . مثلا بر دلیل
 حامی در ، خاصمی در ؟ - دها بر چوق اقسامی واریا - بو جهتلی تدقیق ایندک نتیجه تبعاتلرینه
 بر طاق دها قضیلر وجوده کتیردیله که بونلره ده بعض متمات علاوه سی صورتیله ضبط و تدوینندن
 حاصل اولان هیئت مجوعیه [اصول فقه] تسمیه ایندیله . ایشته (علم اصول فقه) بویه تأسس
 ایندی ، و تدریفده کی [علم اصول فقه ...] تبه برینک مستلزم اولدینی ایضا حاتنه بوراده پندی ،

[احکام] حکمک جعی در . هر فنده بشقه بر معنای وارسده بوراده : اذال مکلفینه متعلق اولان خطاب الیهیک اثرینه حکم دیرلر . مثلاً فرض وجوب ، نذب ، اباحه ، کراهت ، حرمت عباداته متعلق احکام شرعیدر . بر عقدک ، نعتد ، باطر ، صحیح ، فاسد ، ناند ، و قوف ، لازمه ، غیر لازم اولمی اینه معاملانده جاری احکام شرعیدر . مثلاً : شارع نماز قیلک دیه مکلفینه امر ایدیوره ایشه بو خطابک اثری اولان فرضیت بر حکم شرعی در . واقعاتی به کوره حکم (نفس خطاب) ایسه ده مذهب حنفی ده سوبلدیکمز کبی او خطابک اثریدر .

[شرعیه پی] قیدیله ده احکام حسیه و عقلیه خارج قاور . مثلاً « عالم حادثدر » جمله سی بر حکم ایسده ، اصوله متدائر اولیوب ، احکام عقلیه دنددر . کذلک « آتش محرق در » ترکیبی ده بر حکم حسی در « لکن نماز فرض در » ، « قتل حرامدر » - ووزلری احکام شرعیه دنددر ، یعنی شرعهده نصب واقعه اولنش ، شرعشرفدن مأخوذ بولنش حکمدر .

•••

تعریفه بعضاً [فرعیه] قیدیله علاوه اولنور ، که بونکله احکام اصلیه و اعتقادیه خارج قالیر . مثلاً : « اجماع ، حقدر ، ترکیبی ، واقعا بر حکم شرعی ایسده ، احکام فرعیه و عملیهده داخل اولیوب احکام اصلیه دنددر . کذلک « بعث حقدر » دیدیکمزده ، بوده بر حکم افاده ایدیورسدهده ، بو حکمده احکام اعتقادیه دن در . دیک که تعریفده کی احکامدن مقصود ، احکام شرعیه عملیه در که بونلرده ادله دن استنباط اولنور .

•••

ادله دلیکک جعی در . صحیح نظرله بر مطلوب خبری به توصل ممکن اولان شینه دلیل دیرلر . صحیح نظر ، بر فکر نام دیک در : یوقسه (کورمک) دیک دکل در . یوقذهنی اویناده رق محاکمه و ملاحظه ایله وقوعه اولان تدقیق نتیجه سنده مقصده وصول خصوصنه صحیح نظر دینور . مثلاً عالم وجود صانعک دلیلی در : زیرا شو ترتیبات انیقه و تنسیقات رشیقیه تدقیق ایدر ، بو باده اعمال نظر ایدرسدهک صانع عالمک وجودینه واصل اولورز .

کذا (عالم حادثدر) جمله سی بر دعوا در . بونک دلیلی ده عالمک تعیری در ، هر متغیر ایسه حادثدر . بناء علیه عالمده حادثدر . شوایکی مقدمه دلیل در ، بو دلیله بر فکر صحیح ایله باقارسدق مطلوبده ثابت اولور ، که اوده عالمک حادث اولمی در .

احکام شرعیهدهده حال بو مرکزده در : ادله شرعیه حقنده دخی اعمال فکر و نظر ایسه جک ، بونلری محاکمه و ملاحظه ایله تدقیق ایلیه جک اولورسدهق شهسز بر مطلوبه توصل اولنور . مثلاً : (نماز قیلک) دید بزه بر امر وار . ایشه بو امر ، نمازک فرضیتنه دلیل در . بو باده کی نظم جلیک احوال و عوارضی تدقیق بزی بر مطلوب خبری به ایصال ایدر که اوده حکم فرضیتی در .

•••

[تفصیلیه سندن] زیرا بر او داده کی ادله دن مقصد ، ادله تفصیلیه در ، ادله اجمالیه دکدر .
 ادله تفصیلیه دیمک ، ادله معینه و مشخصه دیمکدر . مثلاً : « اقیو الصلاة » امرندن ، معین
 و مشخص اولان بودیلدن و خوب صلاتی ، بو حکم شرعی فرعی بی استخراج ایدیورز .
 ایسته بویله بر دلیلدن او یله بر حکم شرعی فرعی بی استخراج کنه وسیله توصل اولنان قاعده لری
 بیلدیرن علمده (اصول فقه) دیورز .

[استنباطه] دینلورده (استخراجه) دینلمیور . چونکه اصل استنباط ، قویودن صو
 حیقارمغه دیرلر . احکام شرعیه بی ادله سندن حیقارمق ایچونده تعمیق آرا و افکار لازم اولوب
 بونک قولای بر شی اولدیغنه استخراج یرینه استنباط قولانلمسی بر اشارتدر .

[قاعده] لفظنک تعریفنه کلنجه : جزئیاتی اوزرینه منطبق اولان حکم قطعی بی افاده ایدر
 نتیجه سنه و اصل اولورز . ذاتاً قاعده انسانی استنباط و استخراج احکامه موصل اولوب بوکبی قاعده لر
 ایسه علم اصول فقه ده مذکوردر .

اصول فقهک موضوعی : بر علمک دیکر علومدن تمایزی موضوعاتیلهدر . اصول فقهک موضوعی
 ایسه ادله در . فقط یالکز ادله مجرد دکل ، بلکه احکامی اثبات حیثیتندن ادله در .
 اصول فقهک موضوعی یالکز ادله می در ؟ یوقسه ادله و احکامی در ؟ یوقسه ادله ، احکامی
 مثبت اولوق اعتباریله ادله میدر ؟ بونلرده اختلاف ایدلمش . ملاخسروه کوره موضوع علم ، هم
 ادله ، هم احکامدر . چونکه اصول فقهده احکامدزده بحث اونیور . فقط متأخرین سویلدیکمز
 موضوعی ترجیح ایتشلردر . ذاتاً اصولک احکامدن باحث اولسی ، موضوعنک یالکز ادله اولسنه
 منافی دکل در . مجرد ادله در ، دیورز . موضوع علم ، دلیلدر ، اما احکام شرعیه بی مثبت
 اولان ادله در .

هر علمک موضوعی ، او علمده کندیسنک اعراض ذاتیه سندن بحث اولنان شیدر ، یعنی هر
 علمک موضوعی او علمده هانکی شینک اعراض ذاتیه سندن بحث اولنیورسه او علمک موضوعی اودر .
 شو حالده « اصول فقهک موضوعی ادله در » دیدیکمز وقت بو عالمده نفس ادله دن بچپ ایدلیوب ،
 بلکه ادله نک اعراض ذاتیه سندن ، احوال عارضه سندن بحث اولنه جق دیمکدر . چونکه نفس
 ادله بوراده مسلم الثبوت عد اولنور . اوندن بشقه بر علمده بحث اولنمشدر . مثلاً ادله اربعه دن
 اولان کتاب بر مجزه در و مسلم الثبوتدر .

قرآن حقنده علم کلامده ، علم آتنده بر چوق مباحث وار . فقط بوراده ذات قرآندن بحث
 ایدلیوب ، آنجق اوکا عارض اولان بر طاقم احوالندن بحث اولنه جقدر . نسه کم علم نحوک

موضوعی کله ایله کلام اولدینی حالده، اصل کله و کلامدن بحث اولنیوب، بلکه کله و کلامه عارض اولان تبدلات و تغیراتدن ، اولنلک احوالندن بحث اولنقمده در. کذا کافه علومده بویه در. مثلا علم حسابک موضوعی عدددر . فقط علم حسابده ذات عدددن بحث اولنمز ، بلکه اعداده عارض اولان برطاقم احوال و تبدلات و تغیراتدن بحث ایدیلیر. علم حساب کوره ذات عدد مسلم الثبوت عد اولنور . خلاصه: علم اصول فقهک موضوعی احکامی اثبات حیثیتندن ادله در . مثلا [اقیموا الصلاة] و جواب صلاتک دلیل در. فقط فقهک موضوعی ، بودیلاک ذاتی دکل در. بلکه احکام شرعیه بی مثبت اوق حیثیتیه [اقیموا الصلاة] بر دلیل در . ادله برطاقم نکات حرفیه و نحویه و بدیهیه و سائر بی بلکه هندسه نکتہ وقاعده لر بی جمع ایده بیلیر. فقط علم اصول فقهک موضوعی ، بوعتبار ایله ادله دکل، احکام شرعیه بی مثبت اولتی حیثیتندن ادله در .

کذا نفس ادله دنده بحث اولنمده جق . اوزجه مسلم الثبوتدر . بکه ادله نک اعراض ذاتیه سندن احوال عارضه سندن بحث ایدیلر جکرکه شو حالده اعراض ذاتیه نه در ؟ نه دیمکدر ؟ نه یدمقابلدر ؟ بونلری بیلیمکلمن لازم کلیر .

•••

اعراض ، (عرض) ک جمیدر . لفظاً عرض، بر شینه لاحق اولان بر حال و صفت دن عبارتدر . لکن اصطلاح علومده عرض، بر شیدن خارج اولان و فقط اوشینه محمول اولان شینه دیر لر . بوراده « ذاتیه » قیدی ده اعراض غریبه دن احتراز ایچوندر . زبراهج بر علمده اعراض غریبه موضوع بحث اوله ماز . ده اکوزل تدریب اتمک ایچون دیر زکه : بر شینک ذاتی یعنی عینی ماهیتی حسیله (۱) و یا ذات و ماهیتدن بر جزؤ مساری سببیه (۲) و یا خود ماهیتدن خارج و فقط صدقه (۳) و یا خود وجود و تحقیقه کندینه مساری (۴) بر امر جهتیه اوشینه لاحق اولان احوال اوشینک اعراض ذاتیه سیدر .

شو حالده اعراض ذاتیه ایچون درت قسم حاصل اولور : [۱] انسانده « تکلم » اعراض ذاتیه دندر . زیرا انسانه تکلم ماهیت انسانیه بی تشکیل و ترکیب ایلیان حیوانیت و ذاتیت سببیه عارض اولمدر . اوبر دیکراه تکلمده شوابکی جزؤ دن هر برینک دخل و تأثیری واردر . دیمک که تکلم انسانه ذات و ماهیت اولان حیوانات و نطعمدن طولایی عارض اولدینندن اعراض ذاتیه دندر .

[۲] انسانک امور غریبه بی ادراک ایتدسی اعراض ذاتیه دندر . فقط امور غریبه بی ادراک انسان ماهیتدن بر جزؤ اولان (حیوانیت) سببیه دکل ، بلکه (ناطقیت) جزؤ مساری بی حسیله انسانه عارض و لاحق اولمدر .

[۳] ضحکده انسانک عوارض ذاتیه سندندر . لکن ضحکک انسانه حقوقی ، ماهیتی تشکیل ایدن (حیوان) و (ناطق) جزؤ مساربلی وسیله حیل اولیوب بلکه انسانک صدقه خارج

مساوی اولان تعجب اثری اوله رق عارض اولمشدر. واقعا تعجب ماهیت انسانیه ده داخل ذکدر. فقط خارجاً (حیوان تعجب) مفهومی انسان اوزرینه و (انسان) مفهومی حیوان تعجب اوزرینه صادقدر. دبعك كه (تعجب) ماهیت انسانیه دن خارج ایسه ده صدقه اوکامساویدر. یعنی انسان تحقق ایدن یرده تعجب و تعجب تحقق ایدن یرده انسان تحقق ایدر. و بونلر مفهومه یكدیکرینه مساویدر.

[۴] لون جسمك اعراض ذاتیه سندندر. شوبله كه لونك جسمه لحوق صدقه جسمه میان و فقط وجودده كندینه مساری اولان سطح سبيله در. فی الحقیقه لون، اولاً سطحك وصفی و سطح. ده جسمك وصفی اولوق جهتیه لون طوغریدن طوغری به جسمه عارض اولیوب، بلکه سطح واسطه سبيله عارض اولیور. سطح ایله جسم ایسه یكدیکرینه صدقه مبیندر. زیرا سطحده یالكز طول و عرض بولنوب، جسم ایسه ابعاد ثلثیه محتویدر. لکن جسمك تحقق ابتدکی محله سطح و سطحك تحقق ابتدکی محلهده بهمه حال جسم بولنله سطح ایله جسم وجود و تحققده یكدیکرینه مساوی اولمش و لونك جسمه عرضنه سطح وجود و تحققده مساوی بولنان واسطه اولنجه لون دخی جسمك اعراض ذاتیه سندن عد اولمشدر.

برشيك جزؤ اعمی حیواندن جزؤ اعمدر، و یا عارج اعمی حیواندن اعمدر، و یا عارج خصی انساندن اخصدر، و یا خود امر مبانی سبيله اول شینه عارض اولان احوال، اعراض غریبه دن عبارتدر. انسانه عارض اولان مشی، حرارت، زنگینك اولکی قسمه .. حرارتك صویه عرضی ایسه قسم اخیره مثالدر. یعنی بونلر ماهیتدن خارج براسر سبيله عارض اولیور. مثلاً حرارتك حیوانه عرضنه واسطه حرکتدر. کذا تروتك انسانه عرضنه واسطه کسب و تجارتدر، یعنی عرضنه واسطه اولان شیء معروضدن اخصدر. کذا حرارتك صویه عرضی آتش سبيله در. یالكز بوعرضنه واسطه اولان صو ایله آتش پیننده ماییت واردر. او حالده حرارتك صویه عرضی ده اعراض غریبه سندندر.

*
*

دبعك كه علم اصول فقهده دخی ادله نك اعراض ذاتیه سندن بحث اولنه جق. اعراض غریبه سندن دكل. مثلاً ادله دن اولان کتابدن بحث اولندیفی وقت اونك عام، خاص، مشترك، مؤل. نسخ کبی ادله نك احوالندن بحث اولنه جق. مثلاً نازك وجوبی [اقیبوا] امرندن استدلال ایدیله جك، ایسته بودایل براسدر، اودایلك احوالندن بحث اولنه جق. یوقسه (اقیبوا) افعال بانندن امردر، فعل لازم و یا متعدی می در؟ اگامت شو معنایه کلور، مصدری ده بودر. کبی ادله نك اعراض ذاتیه سندن اولیان مباحث موضوع عملدن خارجدر. و الحاصل دایلك اعراض ذاتیه سندن یعنی ادله ایچون مناسب و ملائم اولان عوارضدن بحث اولنه جقدر که اولنرده مثلاً مشترك، مؤل، حقیقت، مجاز کبی شیلردر. یوقسه قدیم اولوق، حادث اولوق کبی احوال غریبه ایله مشغول اولمیز. مثلاً بردولکرك نظری تحت نك اینجه لکنه، قالیقنه. یا شافنه. قور رلقنه تعلق ایدر. فقط ارتختنك ده برچوق

احوالی واردہ، مثلا تختہ، کیمیایہ، فلسفہ یدہ تطبیق اولیہ بیورہ، فقط دولکرت بوکی شیری دوشونکے وقتی و احتیاجی واری؟ اوکا لازم اولان شی؟ تختہ سنک انجہ ایکی وسائرہ سیدرہ، ایستہ ادلہ تک بحث اولدجق احوالیدہ دولکرہ نسبتله تحتہ حقندہ کی احوال مناسبہ سی کی درہ، یعنی علم اصولہ چالیشان آدمی دلایلتک احوال مناسبہ سیلہ اوغراشیر، تحصیل ایده جی شینہ مناسب احوال ایله اشتغال ایدر.

ادلہ تک اعراض ذاتیہ سندن « بحث » اولدجق دیوروز، بورادہ بختدن مراد، حل و اثباتدرہ [یوقسہ لفقہ « بحث »، تقییش و تفحص معناسنددر] یعنی اعراض ذاتیہ بی موضوع علم اوزرینہ حل ایتمکدر. تعیر آخرله موضوع بحث اولان بر مسئلهده اعراض ذاتیہ بی محمول قیلق دیمکدر. مثلا: [کتاب حکم شرعی بی مثبتدر] دیدیکمز وقت شو قضیہده (کتاب) موضوعدر. اعراض ذاتیہ دن اولان (مثبت) ایسه قضیہ منک محولیدر. اثباتی، عین دلیل اولان کتاب اوزرینہ حل ایتمش اولوروز. کذا: [امر و جوابی افادہ ایدر] جملہ سی ده بر قضیہدر. موضوعی (امر)، محمولی ده (واجوب افادہ ایدر) کذا: [زید کاتب] دیدیکمزده (زید) موضوعدر. اعراض ذاتیہ دن اولان (کاتب ایسه) محمولدر.

« اکلاشادی که مسائل اصولیہ بی تشکیل ایدن هر بر قضیہده محمول، ادلہ تک اعراض ذاتیہ سندن برسی اوله جقدر. فقط بر علمده اشبو عرضلردن بحث اولنور دیمکدن مقصد ندر؟ اعراض مذکورہ دن بحث ایتمک سکز صورثله اولور:

[۱] مسئله تک موضوعیہ یا موضوع علمک عین مطلقیدر. [دایل شرعی حکم شرعی بی اثبات ایدر] قضیہ سندن اولدینی کی (موضوع) دلیل شرعیدر، (محمول) ده « حکم شرعی بی اثبات ایدر » سوزی در.

[۲] یاخو موضوع مسئله موضوع علمک عین مقیددر. یعنی موضوع مسئله موضوع علمک عینی ایسده عرض ذاتی ایله مقیددر [دلیل معین و مؤلفانی افادہ ایدر] قضیہ سندن اولدینی کی که بورادہ موضوع اولان دلیل موضوع علمک عینی ایسده (مؤلف) قیدیلہ مقیددر.

[۳] یا موضوع مسئله، موضوع علمک نوع مطلق اولور: [امر و جوابی افادہ ایدر] قضیہ سی کی که (امر) موضوع علم اولان ادلہ دن بر نوعدر.

[۴] یاخو موضوع مسئله، موضوع علمک نوع مقیددر [اباحہ قرینہ سنہ مقارن اولان امر اباحہ افادہ ایدر] قضیہ سندن اولدینی کی که بورادہ موضوع مسئله اولان (امر) موضوع علم اولان ادلہ دن بر نوع و همده اباحہ قرینہ سنہ مقارن اولفله مقیددر.

[بهضاده موضوع مسئله موضوع علمك اعراض ذاتیه سنك عين مطلق اولور ، [خاص حکم قطعی بی ایجاب ایدر] کبی نه موضوع مسئله اولان (خاص) موضوع علم اولان ادله نك اعراض ذاتیه سنندن .

[۶] یا خود موضوع مسئله موضوع علمك اعراض ذاتیه سنك عين مقیدیدر : [خاص مؤل ظن افاده ایدر] کبی که بوراده مسئله نك موضوعی اولان (خاص) ادله نك اعراض ذاتیه سنندن ایسه ده (مؤل) قیدیه مقیددر .

[۷] ویا موضوع مسئله موضوع علمك اعراض ذاتیه سنك نوع مطلقیدر . [مطلق ، حکم مطلق ایجاب ایدر] کبی که بوقضیده موضوع اولان (مطلق) موضوع علمك اعراض ذاتیه سنندن اولان (خاص) ک برنوعی و همده نوع مطلقیدر .

[۸] ویا موضوع مسئله موضوع علمك اعراض ذاتیه سنك نوع مقیدیدر . [مقید اوزرینه حافی موجب بر شیشه مقارن اولان مطلق حکم مقید ایجاب ایدر] قضیه سننده اولدینی کبی که موضوع علمك اعراض ذاتیه سنندن بولنان خاصک برنوعی اولان مطلق بوراده موضوع مسئله ایسه ده اشبو مطلق (مقید اوزرینه حافی موجب بر شیشه مقارن اولان) قیدیه مقیددر . »

♦ ♦ ♦
» ذات ادله نك اعراض ذاتیه سی ده اوج قسمدر :

[۱] اصول فقهده مبحث عند اولان عوارض ذاتیه در که ادله نك احکامی مثبت اولسیدر .

[۲] اصول فقهده طوغری بدن طوغری به مبحث عنه دکل ایده اثنانده دخلی اولان

عوارض ذاتیه در : دلیلک ، عام ، مشترک ، خبر واحد اولسی کبی .

[۳] اصول فقهده مبحث عنه اولیوب اثنانده دخلی اولیان عوارض ذاتیه در . امکان ،

عدم ، حدوث ، بساطت ، ترکیب ، دلیلک جهله اسمیه یا خود فعلیه اولسی و ادله نك مفردلری

ثلاثی و یارباعی اولسی ویا معرب ویا خود مبنی اولسی کبی .

بو اوچنجی قسم اصول فقهده موضوع بحث دکلدر . اثبات ده و ثبوتده دخلی اولیان عوارض

ذاتیه دخلی بولمندن و آنک مسائلمندن خارجدر . نته کیم دولکر استعمال ایده چکی اخشابک صلابت

ورخاوتنه ، رقت و غلاظتنه ، اعوجاج و استقامتنه نظر ایدر . لکن اونلرک نمکن و حادث اولدینی ،

محرک ویا بسیط ایدوکنی اصلا نظر اعتباره آلاز . »

♦ ♦

ایشینه تفصیل ایتدیکنیز وجهله علم اصولک موضوعی اولان ادله شرعیه دن احکام شرعیه

استخراج و امتنباط اولور . بونک طریق ده بوعلمك مسائلمندن بر مسئله بی (کبری) یا مقدره مثلا

بر مسئله فقهیه اثبات ایدیه چک اولدوقده شو وجهله استدلال اولور :

دعوی = شو حکم ثابت در .

صفری = زیرا بو حکم شویله بر حکمدر . وشو صفتله ،وصوف بر فله متعلقدر . وبو فعل
ایسه فلان مکلفدن صادر اواشدر . وبو حکمک ثبوتنه مانع هیچ برعارضه یوقدر وآنک ثبوتنده
شو وجهله بر قیاس دلالت ایدیور .

کبری = صفات مذکوره ایله موصوف اولوب ثبوتنه شوزوجهله بر قیاس دلالت ایدن هر بر
حکم ثابت در .

مثلا نماز قیلتی بر فعل مکلف دکلی در؟ بو فعل عجا نظرهارعه نسل بر فعلدر؟ مستحسن مودر،
دکلی در؟ بو فعلی اجرا ایتمک ایتمکدن اولوی در؟ اولی ایسه ترکی موعیدر، دکلی در؟ موع ایسه
دلیل قطعی ایله ی ظنی ایله ی موعدر ... ایشته بو قدر احتمالات وار . مجتهد بو احتمالاتی
در پیش ایدرک دلایل شرعی ی تفتیش وتفحصه باشلار ، بونک حقیقه بر امر شرعی بولنوب
بولنمیشنه نظر ایدر ، بافارکه [اقیما الصلاة] امری وار ، عجا بو امر لسان شریعتده نره یه
موضوعدر ؟ شومیده اورایه عطف نظر ایدر ، بافارکه [قرینه دن مطاق اولان امرلر وجوب
افاده ایدیور] ، بواسر دخی مستحب ویا مندوب کبی قرینه ایله مقید دکل ، او حالده (بواسرله
نماز واجبدر) دیر و (نماز قیلتی قیلمقدن اولی وترکی موجب عقاب فعلی موجب ممدوحیتدر)
نتیجه سنی چیقرار . کذا (اوله ایسه تقدیر مأمورات شرعیه وار ایسه هپسی واجبدر)
حکمی استخراج ایدر . شمدی بوتبعاندن شو قضیه استخراج اولندی یا ، بو اله بر سرمایه در ،
آرتق [هر مأمور شارع واجبدر] سوزی بر قضیه اولور . نمازکده ، حکمده وجوبی بونکله
اثبات ایدر . مثلا بومشله یی شو یولهده اثبات ایده بیلورز :

دعوی = نماز واجبدر .

صفری = (نیبون واجبدر ؟) زیرا نماز مأمور شارعدر .

کبری = هر مأمور شارع واجبدر .

تیجه = بناء علیه نمازده واجبدر .

اشته احکام شرعیه یی ادله سندن استخراج واستنباطده طریق استخراجی مسائلدن
برمشله یی بو وجهله کبری یا مقوله در که بو قیاس اقترا یی در . اگر قیاس استثنائی طریقله اثبات
ایدله حکم ایسه . او وقت بر مقدمه شرطیه یا پارلر . ایکی مقدمه نکده بجزعندن بر نتیجه وجوده
کلیرکه اوده مثلا نمازک وجبک وجوبی در .

اصول فقهک غایتی

یوقاریده سوبلدیگمز وجهله احکای معرفت وموجنبه عمل اوزرینه احراز سعادتدر .
 (غایت) ایله (فائده) برد . هر حکمت ومصلحت فءلك طرف ونهایتنه ترتب ایدرسه (غایت) .
 اگر فعل اوزرینه ترتب ایدرسه (فائده) دره . یعنی فعل اوزرینه ترتب ایدرجه اولان برآثره نتیجه
 اولوق اعتباریله (فائده) واولءلك غایتی بولمسنه نظرآ (غایت) وفاعلی فعله -وق واتدابه وسیله اولدیفنه
 کوره (غرض) وفعله نسبتاً (علت غایبه) دینیلوب شو حالده فائده ، غایت ، غرض وعلت
 غایبه ذاتاً متحد واعتباراً مختلفدر لر .

دءلك كه اصول فقهک غایتی . احکام الهیدی ممکن مرتبه بیلک وغایة الفایده سیده موجیبه
 عمل ایدرک سعادت دینیہ ودنیویہ یه نائل اولمقدر .

مثلاً دنیاده معاملانه متعلق افعال وحرکاتنک صحت وفسادینی، جواز وبطلاتی، نفاذ وعدم
 نفاذینی بیلرک اجرا ایدن آدم هیچ بروقت ماملاتنده دوچار خطا اولماز . اخروی اولان
 نوآدی ایسه فوق مایتمسوردره . چونکه بر کیمسه نك امور دینیہ نك ممکن مرتبه حقیقتنه
 کس اطلاع ایدرک ایشلدکی عبادتیه تقلید طریقله ایتدیکی ماملاتی بیننده فرق کلی واردر .

مقصود اولی

اول شمرعیه یاشردر .

ادله درت رکن اوزرینه مرتبدر .

رکن اول

کتاب یاشردر .

کتاب : رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم اقدمز حضرتلرینه منزل وتواترآ
 منقول اولان نظم جلیلدر . کتابک کندویه مخصوص وسنت ایله بینلرنده مشترک
 مبطلری واردر .

مباحث خاصه

بلا تواتر منقول ، قرآن دکلدر . او حالده منقولک قرآن اولسنده تواتر شرطدر .
 فقط بعضیلر تواترک علی الاطلاق اشتراطنه وبعضیلر هیئت داخل اولمیهرق جوهر لفظه